

DETALJ VIŠESLAVOVE KRSTIONICE, oko 800, rustična kapitala (hrvatska). Split, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika

Osnovica su pisma pojedinačna slova koja su u svojoj osnovi čisti oblik crte kao takve. Premda svako pojedino slovo ima vrijednost za sebe, s drugim isto tako zasebnim znacima uklapa se u cjelinu, najprije riječi, potom retka i konačno plohe, s kojom tvori harmoničnu cjelinu. Duktus slova je zapravo glavni nosilac ekspresije pisma; premda se mijenja tijekom pojedinih razdoblja, on ovisi i o karakteru i sposobnosti pisara. Ponekad mek, oblikuje slovo u blagim oblinama, drugi put je tvrd i teži ravnim crtama i ostrim lomovima. Jednom teži vertikalni, drugi put horizontalni ili se pak smiruje u kvadratičnu ili kružnu obliku. Uporabom obliha i okomitih slova ili dijelova slova postiže se ritam i dinamičnost pisma.

U eur. su pismima u uporabi dvije vrste slova, *velika* ili *majuskulna* i *mala* ili *minuskulna*. Visina slova pojedine od tih vrsta pisama uvijek je jednaka, a slova se mogu smjestiti u zamišljeni sustav crta koje im određuju visinu. Majuskulna se slova pišu u sustavu od dviju crta, dok se minuskulna smještaju u sustav od četiri crte. Naša glagoljica ima tri sustava crta. U najstarije doba piše se ispod jedne zamišljene crte, a slova su s donje strane neodređena; poslije se ustavna glagoljica piše između dviju crta, a kurzivna u sustavu od triju crta. O broju zamišljenih crta ovisi dina-

mičnost pisma; pismo između dviju crta je statičnije, na jednoj crti je nešto dinamičnije, dok je ono na tri ili četiri crte najdinamičnije.

U zapisu dlijetom na kamenu slova su redovito odvojena jedna od drugih i bez ukrasa, a crte su jasnije i ravnije; zapisi na kamenu (lapis) tražili su literarnu sažetost. Pismo pisano perom ili daščicom na mekoj podlozi (pergament, papir) mekše je, s više oblina i valovitosti, a u ranijim razdobljima, sve do gotike, slova su redovito zasebna. Pisma namijenjena užemu krugu međusobno su povezana ili su pisana kraticama, čak djelomično jedna iznad drugih (zbog brzine pisanja i radi štednje). Takvo se pismo zove i *kurziv* jer su slova zbog brzine pokreta pisaljke gotovo redovito nagnuta nešto udesno (kao da trče). U kurzivu snažno dolazi do izražaja osobnost pisara.

Znanost koja proučava razvitak pisma kroz povijest zove se *paleografija*, a znanost koja iz pisma proučava karakterne osobine i psihičko stanje pisara zove se *grafologija*.

Na području Hrvatske kroz povijest je u redovitoj uporabi bilo više pisama: grčko pismo, latinica, glagoljica, ćirilica, bosančica, arapsko, te rjeđe hebrejsko pismo. Najstariji primjeri očuvanoga pisma potječu iz ← IV.

PAZINSKI FRAGMENTI, poč. XIV. st., glagoljica. Zagreb, Arhiv HAZU

